

Aika: maanantai 10.11. klo 8.30 – 15.15

Paikka: seminaarihuone K4, Kemian talo (Yliopistonkatu 7) Joensuun yliopisto

Läsnä: osallistujalistan mukaan

1. Avaus

Päivi Kytömäki avasi kokouksen ja toivotti tervetulleeksi myös Joensuun yliopiston kirjaston edustajat.

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin.

3. Tiedotusasiat

3.1. Endeavor pyytänyt European Library Advisory Boardiin ehdokkaita kirjastoilta.

Työvaliokunta on esittänyt Ari Muhosta, joka on Linnea2-konsortion ohjausryhmän puheenjohtaja. Endeavor nimeää ELABin jäsenet marraskuun loppuun mennessä. ELABin tehtävänä on kehittää kirjastopalveluja eurooppalaisten kirjastojen näkökulmasta yhdessä Endeavorin kanssa.

3.2. Opetusministeriö on asettanut seurantaryhmän valmistelemaan HYK:n toimialan ja tehtävien laajentamiseen liittyviä toimenpiteitä. Seurantaryhmä koordinoi yleisten kirjastojen, ammattikorkeakoulukirjastojen ja erikoiskirjastojen saamien keskitettyjen palvelujen rahoitusjärjestelyjen toteuttamista, kehittää opm:n ja HYK:n välistä vuosittaista tulosneuvottelua ja valmistelee esitykset muutoksiksi säädöksiin. Yliopistokirjastoja ryhmässä edustaa Päivi Kytömäki. Työryhmän toimeksianto on 2005 loppuun saakka.

Päivi Kytömäki kertoi seurantaryhmän 7.11. pidetystä ensimmäisestä kokouksesta. Ensimmäisenä työlistalla on selvittää kirjasto- ja tietopalvelujen maksupalvelupäätöksen muutostarpeet ja muutoksen aiheuttamat kustannusvaikutukset. Selvityksen on tarkoitus kattaa koko kirjastokentän maksulliset palvelut, mm. kaukopalvelu. Selvityksen tekijää etsitään ja toimeksiantoa valmistellaan. Muita ryhmän tehtäviä ovat HYK:n peruspalveluiden ja koko kirjastoverkon palvelurakenteiden määrittely. Valmistelutyöhön osallistumiseksi kootaan taustaryhmä, joka toimii Päivin tukena. Tukiryhmästä kiinnostuneet voivat ilmoittautua Päiville.

4. Uusi palkkausjärjestelmä - tilannekatsaus

Päivi Kytömäki kertoi palkkausjärjestelmän uudistamisen nykyvaiheesta.

Taustana valtion palkkausjärjestelmän uudistukselle on hallituksen päätös. Palkkaus perustuu uudessa järjestelmässä työn vaativuuteen ja henkilökohtaiseen työsuoritukseen. OPM:ssä on toiminut ns. Kekäleen työryhmä, joka on laatinut vaativuustasokartan ja tehnyt pilotin.

Työn vaativuuden määrittely on keskeinen osa palkkausjärjestelmää. Opetusministeriössä toimii Dammertin johtama neuvotteluryhmä, joka valmistelee tarkentavaa virkaehtosopimusta ja soveltamisohjeita. Sopimusneuvottelut ovat edelleen kesken, joten siirtymisaikataulukin on vielä avoinna. Sopimuksen solmimisen takaraja on 1.7.2004.

Kirjastojen henkilöstöasioista vastaavat kokoontuivat kesän alussa perehtymään tilanteeseen. Ongelmalliseksi uudessa järjestelmässä on nähty se, että kirjastotyön vaativuuden osoittaminen on vaikeaa. Hyvänä sen sijaan nähtiin se, että henkilökohtaisesta kehittymisestä on mahdollista

palkita. Jotta järjestelmä toimisi, on luotava kehityskeskustelujärjestelmä ja kouluttauduttava arviointiin. Arvioinnissa tarvitaan realismia.

Henkilöstöasioista vastaavat ovat myös kartoittaneet kirjastoalan nimikkeitä. Yliopistokirjastoissa on käytössä noin 40 erilaista nimikettä. Tehtävät ja palkat saman nimikkeen sisällä eroavat suuresti. Henkilöstövastaavat ovat tehneet työvaliokunnalle alustavan suosituksen nimikkeistön yhdenmukaistamiseksi.

Sopimusneuvottelujen keskeneräisyyden vuoksi tiedottaminen yliopistoissa on ollut vähäistä. Uuden järjestelmän käyttöönottamiseksi tarvittava koulutus (esim. kehityskeskustelukoulutus) on aloitettu joissain yliopistoissa.

Päätös

Päätettiin, että työvaliokunta käsittelee esitystä nimikkeiden yhdenmukaistamisesta.

5. Osaamiskartoitus - suunnitelma kartoituksen toteuttamiseksi

Verkoston strategiassa on otettu asiantuntemuksen edistäminen yhdeksi verkoston tavoitteeksi. Henkilöstön osaamisesta todetaan, että kirjastoissa tarvitaan kirjasto- ja informaatioalan asiantuntemusta, tieteenalakohtaista substanssiosaamista, yliopistoympäristön tuntemusta, monipuolisia atk-taitoja, hyvää ja monipuolista kielitaitoa, pedagogisia taitoja sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Toimenpidesuosituksissa esitetään, että verkosto tekee selvityksiä kirjastoissa tarvittavasta osaamisesta ja laatii suosituksia henkilöstön osaamisrakenteeksi. Asiantuntemuksen edistämistä ja suosituksia osaamisrakenteiksi ei sisällytetty neuvoston toimintasuunnitelmaan vuosille 2003-2004. Asia on kuitenkin ajankohtainen monessa kirjastossa ja työvaliokunta on keskustellut tarpeesta tehdä osaamiskartoitus. Oulun ja Tampereen yliopistokirjastojen henkilöstöasioista vastaavat ovat tehneet aloitteen, jossa todetaan, että osaamiskartoituksella voidaan selvittää henkilöstön osaamisen nykytaso sekä organisaation tulevaisuuden osaamistarpeet.

Keskusteltiin tarpeesta ottaa vuoden 2004 toimintasuunnitelmaan osaamiskartoitusten tekeminen. Todettiin, että palkkausjärjestelmäuudistus, eläköityminen, työprosessien ja työn vaatimuksien muuttuminen edellyttävät osaamisrakenteen suunnittelua. Tarvetta kirjastojen väliseen yhteistyöhön on, koska ongelmat ovat pitkälti samoja. Muualla saatujen kokemusten ja eri menetelmien kartoittaminen ja suositusten tekeminen hyödyttäisivät kaikkia kirjastoja.

Päätös

Päätettiin ottaa osaamiskartoitus toimintasuunnitelmaan vuodeksi 2004. Koottiin valmistelutyöryhmä (Eeva-Liisa Lehtonen, Kristiina Hormia ja Kaisa Sinikara) valmistelemaan kartoittamissuunnitelmaa seuraavaan kokoukseen.

6. Keskuskirjastotehtävien hoito ja rahoitus

Anne Luoto-Halvari kertoi Turun neuvottelupäivien yhteydessä, että opetusministeriö valmistelee keskuskirjastopäätöksen (Vnp 719/1972) kumoamista yliopistokirjastojen rakenteellisen kehittämisen työryhmän suositusten mukaisesti. Opetusministeriö on pyytänyt keskuskirjastojen kehysorganisaatiolta lausuntoa 11.11. mennessä. Yliopistokirjastojen neuvostolta lausuntoa ei ole pyydetty, mutta työvaliokunta päätti asiasta keskusteltuaan valmistella kannanoton neuvoston kokouksen käsiteltäväksi.

Keskusteltiin siitä, annetaanko yhteinen lausunto keskuskirjastojen valmisteleminen lausuntojen lisäksi. Yhteisen lausunnon antaminen nähtiin tarpeelliseksi, koska on tärkeää kiinnittää huomiota tieteellisen tietohuollon vastuisiin kansallisella tasolla.

Päätös

Käsiteltiin lausuntoluonnosta, muokattiin sitä ja hyväksyttiin lausunto (liitteenä).

7. Verkko-opetus ja informaatiolukutaito

7.1. Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma -hanke

Kaisa Sinikara kertoi informaatiolukutaidon opintosuunnitelmahankkeen suunnitelmasta (liitteenä). Hanke saa opetusministeriön virtuaaliyliopistorahoitusta 71 000 €v vuosina 2004-2006. Yksi hankkeen tavoitteista on kehittää informaatiolukutaidon osaamistavoitteita siten, että oppimista voidaan myös arvioida. Bolognan prosessissa yliopistot arvioivat opetuksen ydinaineiksen. Tähän prosessiin kirjastojen olisi osallistuttava aktiivisesti. Opetusministeriö linjannut kirjastojen roolia opetuksen ja tutkimuksen kehittämisessä.

Hanke on jatkoa eri puolilla käynnissä oleville muille hankkeille (TieDot, tiedonhallinnan oppimateriaalihanke ym.). Helsingin yliopisto koordinoi koko hanketta, muita koordinaattoreita ovat Kuopio ja Tampere, mutta työnjaosta ei ole vielä sovittu. Hankkeen tuloksena luodaan kansallinen tietokanta tiedonhallinnan oppimateriaaleista siten, että tietokanta on käytettävissä myös Nelli-portaalin kautta. Teknistä toteutusta ei vielä mietitty. Myös oppimateriaalin kuvailuratkaisuja on selvitetty, mutta suositusta ei ole annettu. Työnjakoa muiden hankkeiden kanssa selkeytetään.

Ratkaisematta on vielä se, missä vaiheessa muut kirjastot tulevat tuotantoon mukaan ja miten yhteisen oppimateriaalin tuottaminen voidaan resursoida. Tietokannan ylläpito vaatii jatkuvaa panostusta. Yhtenä mahdollisuutena Sinikara nosti esiin vastuukirjastojen määrittelyn tietokartan pohjalta. Vastavuoroisuuden periaatteen mukaan antamalla yhteiseen käyttöön aineistojaan voi käyttää myös muiden tuottamia.

Keskustelussa korostettiin yhteistyön merkitystä. Hankkeessa tehdään yhteistä opintosuunnitelmaa ja määritellään opetusaineiston perusmoduuleja, jotka ovat kaikkien käytettävissä oppimateriaalipankissa. Julkisen oppimateriaalipankin käyttö ei edellytä vastavuoroisuutta. Tieteenaloista riippumattomien aineistojen moduuleja tai opetusaihioita käytetään paikallisesti annettavassa opetuksessa. Tieteenalakohtaisten aineistojen tuottaminen on erillinen tehtävä, mutta siinäkin tarvitaan yhteistyötä.

7.2. Tiedonhaun ja -hallinnan verkko-oppimateriaalihanke

Irma Reijonen kertoi Tiedonhallinnan oppimateriaalihankkeen edistymisestä. Hankkeessa on kartoitettu kirjastojen tuottamia digitaalisia oppimateriaaleja. Kirjastot ovat kyselyyn vastatessaan analysoineet omien oppimateriaaliensa sisältöä informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden kautta. Raportti kyselystä valmistuu joulukuun aikana. Vapaasti verkossa saatavilla olevista oppimateriaaleista on koottu taulukko, joka julkistetaan loppuvuodesta. Hankkeessa on myös testattu tiedonhakupelin soveltuvuutta kirjastojen opetukseen. Hanke jatkuu 2004 opetusministeriön rahoituksella.

Keskustelussa toivottiin tiedonhakupelin laajentamista kirjastoissa yleisesti käytössä oleviin viitetietokantoihin. Yhteisen oppimateriaalin tuottamisessa todettiin olevan tarvetta erityisesti englanninkielisestä aineistosta.

7.3. Joensuun yliopiston atk-passin esittely

Helena Hämynen esitteli Joensuun yliopiston atk-passia, joka on 3 ov:n kokonaisuus. Tieteellisen tiedon hankintataidot (0,6 ov) ovat sen yhtenä osiona. Atk-passi on pakollinen valtaosassa laitoksia. Jakson voi suorittaa verkkokurssina tai kontaktiopetuksena. Verkkokurssin opettamiseen tarvittavasta työmäärästä ei ole vielä tarkkaa tietoa, mutta sitä seurataan. Verkkokurssin etuja ovat joustavuus ja mahdollisuus etäopiskeluun.

Keskustelussa nostettiin esiin tutkintorakenteen uudistuksen vaikutukset. Tutkintojen ydinaineiksia analysoidaan parhaillaan ja kirjastot tarvitsevat konkreettista aineistoa sen kertomiseen, mitä tiedonhallintataitojen opetus sisältää. Tämän vuoksi informaatiolukutaidon opintosuunnitelmaa tarvittaisiin jo nyt, eikä vasta sitten kun tutkintorakenteen uudistus astuu voimaan.

Kirjastojen antaman opetuksen asema (opintoviikkomäärä, pakollisuus) vaihtelee tiedekunnittain ja yliopistoittain. Esimerkiksi TKK:lla on opintohallinnon kanssa tehty suunnitelma, jossa kirjasto olisi mukana kaikissa opintojen vaiheissa. Opetuksen resursointi on ongelma erityisesti silloin, kun kirjaston antama opetus on osa isompaa kokonaisuutta. Lapin yliopistossa opetus on järjestetty siten, että menetelmätieteiden laitos järjestää sen, kirjasto antaa opetuksen ja saa siitä korvauksen.

Nostettiin esiin myös kysymys siitä, että tarvitaan sekä kirjastojen itsensä antamaa opetusta ja muuhun opetukseen integroitua opetusta. Pääkysymys on se, miten saadaan kaikki opiskelijat opetuksen piiriin.

8. Tieteellinen julkaisutoiminta

8.1. FinnOA-työryhmä, SPARCin jäsenyys

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi FinnOA-työryhmän toiminnasta. Ryhmän kokoonpano on varsin laajapohjainen, sillä mukana on kirjastoja, tutkijoita ja tiedejulkaisijoiden edustajia. Ensimmäisenä tavoitteena työryhmällä on keskustelun herättäminen tieteellisen tiedon vapaasta saatavuudesta ja tietoisuuden parantaminen open access -julkaisemisen mahdollisuuksista. Työryhmä järjestää seminaarin aiheesta tammikuussa 2004.

Liberin sateenvarjon alla toimiva Sparc Europe edistää open access -julkaisemista. Sparc Europe tarjoaa mahdollisuutta konsortiojäsenyyteen: suomalaisille kirjastoille jäsenyys maksaisi 16 000 euroa. FinELibissä selvitetään yliopisto- ja tutkimuslaitoskirjastojen halukkuutta tulla mukaan. Jäsenyyden kautta kirjastot tukisivat uudenlaista julkaisutoimintaa ja uusien hinnoittelumallien lisääntymistä. Jäsenmaksuun ei sisälly varsinaisia etuja.

8.2. Open Access terveystieteiden kannalta - tapaus BioMed Central

Pirjo Rajakiili esitteli BioMed Centralin toimintatapaa, joka edustaa uutta tieteellisen julkaisemisen mallia. BioMed Central on yksityinen yritys, joka tarjoaa tieteellisille lehdille julkaisualustan. Se rahoittaa kustannuksensa keräämällä maksua kirjoittajilta tai niiden organisaatiolta. Organisaation maksu on 6 200 €5 000 kirjoittavaa henkilöä kohden. Lehtiin on vapaa lukuoikeus ja niitä voi linkittää muualle vapaasti. Julkaisuoikeus säilyy kirjoittajilla. Arviointiprosessi on nopea, sillä se hoidetaan elektronisesti. Artikkelit indeksoidaan PubMediin välittömästi ja arkistoidaan PubMedCentraliin. Linkityksessä käytetään CrossRefiä.

BioMed Centralin artikkeleita siteerataan paljon, sillä niiden näkyvyys parempi kuin painetuissa tai lisensoiduissa lehdissä. Viittauksiin perustuvia impact factor -lukuja on jo ensimmäisillä julkaisuilla. Suurin vaikeus open access -julkaisemisessa on saada tiedeyhteisö luottamaan siihen, että julkaisut ovat tieteellisesti korkeatasoisia. Tässä asiassa tutkijakollegoilta saatu tieto on tehokkainta. Terkko oli ensimmäisten BioMedCentraliin liittyjien joukossa; nyt Suomesta mukana ovat kaikki lääketieteelliset tiedekunnan ja KTL. Toinen hyvä esimerkki uudenlaisesta tiedejulkaisemisesta on PloS Biology. Ne luovat vaihtoehtoisia laadukkaita julkaisukanavia ja toimivat siten vastavoimina kaupallisten kustantajien lisensointipolitiikalle.

Keskustelussa todettiin, että on tärkeää, että kirjastot ovat aktiivisia ja pitävät asiaa esillä. FinnOA-verkkosivuille on tarkoitus tuottaa tiedotusmateriaalia, jota kirjastot voivat käyttää omassa tiedotuksessaan. Terkko on tehnyt omat open access -sivut.

9. FinELibin strategia

Mirja Iivonen kertoi FinELibin strategiasta. Sitä tehneessä työryhmässä oli edustus FinELibin eri asiakasryhmistä. Visio, missio ja arvot on luonnosteltu ryhmässä. Asiakkuuden määrittely on keskusteluttanut paljon, mutta myös selventänyt asiaa. FinELibin strategiset päämäärät ovat asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen, kansallinen tietohuolto, rahoitusjärjestelmä, hyvä imago, huippuosaaminen ja johtaminen. Päämääriä tarkastellaan useasta näkökulmista ja määrittellään kriittiset menestystekijät, arviointikriteerit ja tavoitetaso. Tavoitteita ovat esimerkiksi kustannustehokas toiminta, eri tieteenalojen perusaineistojen turvaaminen ja keskeisten aineistojen valinta kunkin asiakasryhmän asiakkaille. Tavoitteena on myös keskitetyn rahoituksen saaminen samoin periaattein kolmelle opetusministeriön alaiselle sektorille.

Keskustelussa todettiin, että visio on laaja ja vaativa. Strategiatyö on nostanut selvästi esiin vaatimuksen toiminnan tehokkuudesta ja laadusta. Strategia selkeyttää FinELibin tehtäviä ja palvelun kokonaisuutta: kirjastot ovat rajapinta asiakkaisiin ja toisaalta FinELibiin päin. Kritiikkinä visiota ja missiota kohtaan esitettiin, että asiakkuuden määrittely ei näy niissä, jolloin kirjastojen rooli häipyä taustalle.

10. Nelli-portaali & DOMS & Voyager -triangelin asiat

10.1. Nelli-portaalin ajankohtaiset asiat

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi Nelli-portaalin tilanteesta. Kansallinen aineistoryhmittely on tehty paikallisten määrittelyjen pohjaksi. Kirjastot saavat keskitettynä palveluna SFX-lehtilistat, joiden avulla saadaan vietyä portaaliin 70–80% lehdistä. Tietokantojen etäyhteyksien konfigurointi hoidetaan myös keskitetysti niin, että ensimmäisessä vaiheessa saadaan käyttöön FinELibin kautta hankitut tietokannat ja Voyager-tietokannat. Osa aineistosta tarjotaan vain niiden oman käyttöliittymän kautta. Palvelimen ylläpito ja päivitykset hoidetaan keskitetysti.

Paikallisesti tehtävää on käyttöliittymän paikallisen ilmeen ja SFX-valikon palvelujen määrittely, käyttäjän tunnistus omin välinein, omien aineistojen vieminen portaaliin ja sekä kirjastohenkilöstön että asiakkaiden koulutus.

Käyttöoikeuksien tunnistus tapahtuu kustantajien palvelimilla ip-osoitteen perusteella. Organisaatiotasolla tunnistus on mahdollista sekä SFX:ssä että MetaLibissa. Henkilökohtaiset palvelut edellyttävät tunnistusta yliopistotasolla ja siihen käytetään kunkin organisaation omia rekistereitä, suosituksena on LDAP. Muutamissa yliopistoissa on myös mahdollistettu etäkäyttö.

LDAPia testataan HAKA-hankkeessa, jossa FinELib on mukana. Myös käyttäjän tunnistetietojen salausta selvitetään. Jatkossa työn alle otetaan käyttöliittymän eri kieliversiot, markkinointi, palvelujen kehittäminen ja opasteet.

Portaalin aikataulusta Kristiina Hormia-Poutanen kertoi, että MetaLib-ohjelmasta on tulossa uusi versio 3 keväällä. Sen käyttöliittymä on eri näköinen kuin edellisessä ja uutena palveluna siinä on pikahakumahdollisuus. MetaLibin kanssa yhteensopiva ja OpenURL-tuen sisältävä Voyagerin versio 2001.2, on toistaiseksi käytössä vain Helkassa. Ohjelmiston sisältämien virheiden korjausversion saanti vaikuttaa siihen, milloin ohjelmistopäivitykset tehdään muihin kirjastotietokantoihin. Näiden syiden perusteella Kristiina Hormia-Poutanen ehdotti, että portaalipalvelu avataan keväällä testikäyttöön versiolla 2, ja että kansallisen palvelun avaus versiolla 3 tapahtuisi syyskuussa 2004.

Kannatettiin sitä, että kansallinen portaalipalvelu avataan versiolla 3 syksyllä 2004. Näin käyttäjät eivät joudu opettelemaan kahta erinäköistä versiota. Paikallisesti käyttöön otosta voidaan päättää oman aikataulun mukaan.

10.2. DOMS:in ajankohtaiset asiat

Annu Jauhiainen kertoi DOMS-neuvottelujen tilanteesta. Endeavor sitoutunut ZING:n implementointiin v:n 2004 loppuun mennessä, jolloin yhteensopivuus portaaliohjelmiston kanssa toteutuu. Ohjelmiston hinta pysyy tarjouksen mukaisena 31.12.2005 saakka. Kansalliskirjaston lisäksi käyttäjiksi ovat tulossa mahdollisesti Taideteollinen korkeakoulu, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Kuopion yliopisto, TKK ja Jyväskylän yliopisto, jotka ovat ottaneet ohjelmiston hankinnan tulosneuvotteluihinsa. Oulun yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksella on tekeillä selvitys DOMS:n hyödyntämisestä erilaisten aineistojen hallinnassa.

10.3. Digitaalisen kirjaston palveluiden ohjausjärjestelmä

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli yhteenvedon nykyisten konsortioiden ja ohjelmistojen ohjausjärjestelmistä ja työryhmän laatiman hahmotelman uudeksi digitaalisen kirjaston palveluiden ohjausjärjestelmäksi (liitteenä).

Hahmotelman mukaan uudessa ohjausjärjestelmässä olisi kaikille sovelluksille yhteisiä koordinoivia elimiä, joista kaksi on kokonaan uusia. Verkkopalveluryhmä olisi neuvoa-antava elin, jonka tehtäviä olisivat verkkopalvelujen kehittäminen, uusien palvelujen ennakointi, ohjelmistojen yhteensopivuuden varmistaminen ja aloitteiden teko päättävälle elimille.

Kaikille sovelluksille yhteisiä asiantuntijaryhmiä olisivat laitteisto-, ohjelmisto- ja tilastoryhmät. Uuden tilastoryhmän tehtävät liittyisivät kirjastopalveluiden vaikuttavuuden arviointiin ja tilastointiin, ei niinkään tekniikkaan. Laitteisto- ja ohjelmistoryhmät ehdotetaan muodostettavaksi laajentamalla Linnea2-ryhmiä portaalii- ja DOMS-laitteistojen edustajilla.

Päätös

Hahmotelmaa pidettiin hyvänä. Työryhmä jatkaa sen pohjalta asian valmistelua.

11. Seuraavan kokouksen ajankohdasta sopiminen

Päätettiin pitää neuvoston kokous 1.4. Linnea2-yleiskokous pidetään samassa yhteydessä.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen 15.15.